

Visible Learning - John Hattie

Wat maakt de school tot een succes? Daar is veel onderzoek naar gedaan. Maar wat werkt nu echt? In het baanbrekende boek *Visible Learning* verwerkt John Hattie de resultaten van onderzoeken onder miljoenen leerlingen.

In de volgende stap, *Visible Learning for teachers* legt hij de ideeën uit aan leerkrachten. Het boek *Leren zichtbaar maken* is hier een vertaling van. Je moet er even induiken, maar als je het begrijpt ontsluit het superveel goede informatie.

Miljoenen leerlingen

John Hattie heeft een onvoorstelbaar groot onderzoek gedaan. *Visible learning* is gebaseerd op meer dan 800 meta-analyses van meer dan 52.600 onderzoeken, met bij elkaar minstens 240 miljoen leerlingen. Duizelingwekkend! Hieraan zijn recent nog 100 meta-analyses toegevoegd, maar de kernboodschap is niet veranderd.

Tabel 2.1 Gemiddeld effect voor elk van de belangrijkste bijdragende elementen op het leren

	Aantal meta-analyses	Aantal onderzoeken	Aantal mensen	Aantal effecten	Effect-grootte	Standaard-afwijking
Leerling	152	11.909	9.397.859	40.197	0,39	0,044
Thuis	40	2.347	12.066.705	6.031	0,31	0,053
School	115	4.688	4.613.129	15.536	0,23	0,072
Leraar	41	2.452	2.407.527	6.014	0,47	0,054
Leerplan	153	10.129	7.555.134	32.367	0,45	0,075
Lesgeven	412	28.642	52.611.720	59.909	0,43	0,070
Gemiddeld	913	60.167	88.652.074	160.054	0,40	0,061

Effect van het leerkracht

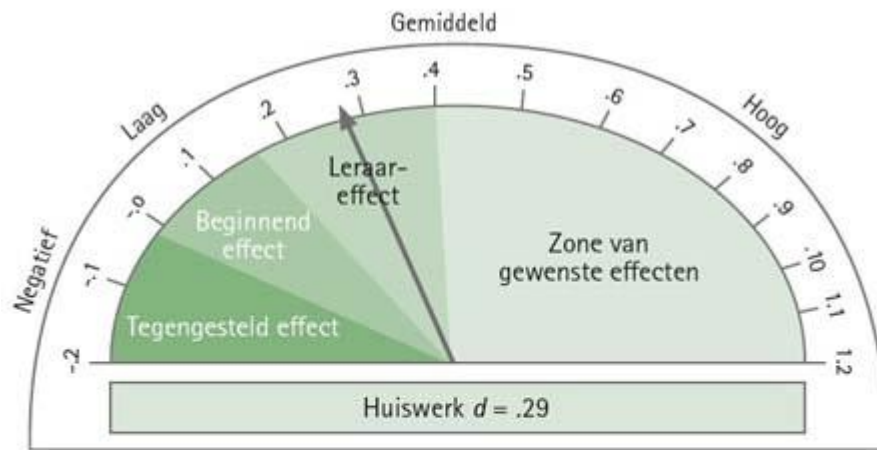
Een van de ontdekkingen is dat vrijwel elke ingreep van de leerkracht effect heeft op het leergedrag. Ruim 95% van de effecten zijn positief. Gelukkig maar, want het is natuurlijk wel triest als het ingrijpen van de leerkracht een negatief effect heeft.

De basislijn voor wat werkt, wordt vaak op nul gezet. Dan zegt de leerkracht: 'Wat ik doe heeft een positief effect, dus ik ga er mee door.' John Hattie zegt: Nee! Want bijna alles werkt. Dus is een basislijn van 0,0 gevaarlijk laag. Je moet kiezen voor de ingrepen die een bovengemiddeld effect hebben. Iets kan wel een positief effect hebben, maar veel minder dan het gemiddelde effect.

Effectgrootte

Maar... Wat is nu een gemiddeld effect? Uit Hatties onderzoek bleek een gemiddelde effectgrootte van 0,40. Een effectgrootte van 0,12 is dus wel positief, maar erg onder het gemiddelde. Je kunt ingrepen met een laag effect beter vervangen door ingrepen met een

hoog effect. Hattie stelt: 'Ideeën zijn de moeite waard als ze een effectgrootte hoger dan 0,40 hebben.'



Sleutel	
Standaardafwijking	.027 (laag)
Rangorde	88
Aantal meta-analyses	5
Aantal onderzoeken	161
Aantal effecten	295
Aantal mensen (4)	105.282

Top tien hoogste effectgroottes

Welke tien ingrepen zijn het meest effectief?

	Ingreep	Effectgrootte
1	Jezelf op voorhand een cijfer geven/verwachtingen van leerlingen	1.44
2	Programma's Piaget	1.28
3	Reactie op interventieprogramma	1.07
4	Geloofwaardigheid leraar	0.90
5	Formatieve interpretatie geven	0.90
6	Micro-lesgeven (micro-teaching)	0.88
7	Klassengesprek	0.82
8	Begrijpelijke aanpak voor leerlingen met leerstoornis	0.77
9	Helderheid leraar	0.75
10	Feedback	0.75

Deze ingrepen komen uit Appendix C, een lijst met de effecten van 150 ingrepen op de prestaties.

Top tien laagste effectgroottes

Welke ingrepen hebben een negatief of laag effect?

	Ingreep	Effectgrootte
1	Mobiliteit	-0.34
2	Televisie	-0.18
3	Zittenblijven	-0.13
4	Welzijnsbeleid	-0.12
5	Zomervakantie	-0.02
6	Open versus traditioneel	0.01
7	Controle leerling over leren	0.04
8	Combinatieklassen	0.04
9	Studentenhuizen	0.05
10	Etnische diversiteit van leerlingen	0.05

Het boek *Leren zichtbaar maken* behandelt vooral wat wel effectief is. Zo komen in drie delen de volgende onderwerpen aan bod:

- Deel 1: De bron van ideeën en de rol van leraren.
- Deel 2: De lessen. Elke fase is een apart hoofdstuk:
 - De voorbereiding van de lessen.
 - Het starten van de les.
 - Het verloop van de les – leren.
 - Het verloop van de les – feedback.
 - Het einde van de les.
- Deel 3: Denkkaders.

Deel 1: De bron van ideeën en de rol van leraren.

Als het lesgeven en het leren duidelijk zichtbaar zijn, is de kans groter dan de leerlingen hun prestaties verbeteren. Wat vraagt dit van de leerkracht?

- Hij is beoordelaar en aanjager.
- Hij kent een reeks van leerstrategieën om kennis, begrip en conceptueel begrip bij te brengen.
- Hij maakt goed gebruik van de kracht van feedback.
- Hij heeft de wil om nieuwe uitdagingen aan te gaan.

Leerkrachten met de juiste mentale instelling maken het verschil.

Hattie noemt zes wegwijzers naar excellent onderwijs:

- Leerkrachten hebben een krachtige invloed op het leerproces.
- Leerkrachten moeten beïnvloedend, zorgzaam en actief betrokken zijn bij het leren.

- Leerkrachten moeten zich bewust zijn van het denken en weten van iedere leerling.
- Leerkrachten en leerlingen moeten de doelen en succescriteria kennen.
- Leerkrachten moeten zorgen voor meerdere opvattingen, zodat ze de kennis, het begrip en de gedachten van de leerlingen kunnen opbouwen.
- Het hele team creëert een sfeer waarin fouten kansen zijn om iets te leren.

Leraren: de hoofdrolspelers in het onderwijsproces

Een school heeft bevlogen en gepassioneerde leerkrachten nodig. Wat kenmerkt deze leerkrachten?

- Ze kunnen de belangrijkste manieren aangeven om het vak dat ze geven uit te leggen.
- Ze zijn meester in het scheppen van een optimaal leerklimaat in de klas.
- Ze monitoren het leren en geven feedback.
- Ze geloven dat al hun leerlingen de succescriteria kunnen behalen.
- Ze hebben invloed op kennis en begrip bij de leerresultaten.

Deel 2: De lessen

De voorbereiding van de les

Een van de belangrijkste uitkomsten van *Visible Learning* is dat het heel krachtig is als leraren leren van elkaar en met elkaar praten over de voorbereiding. Bijvoorbeeld over de leerdoelen en succescriteria.

Er zijn vijf belangrijke elementen als het gaat om leerdoelen en succescriteria: uitdaging, betrokkenheid, vertrouwen, hoge verwachtingen en conceptueel begrip.

Het starten van de les

In het klaslokaal is vooral de leerkracht aan het woord. Een issue van *Visible Learning* is: De verhouding tussen praten en luisteren moet veranderen. De leerkracht moet minder praten en meer luisteren. Luisteren is een van de belangrijkste taken van de leerkracht. Daarbij past voorzichtigheid en begrip voor het gezichtspunt van de leerling.

Leerkrachten stellen veel vragen. De meeste vragen komen niet van de leerlingen, maar van de leerkracht. Het zijn vooral cognitieve vragen van een lager niveau. ER moet meer aandacht komen voor vragen die de moeite waard zijn om te stellen. Vragen, die de dialoog openen.

Verder komt in dit hoofdstuk naar voren dat coöperatief leren een krachtig middel is. Het overtreft alternatieven zoals individueel leren, heterogene lessen of competitief leren.

Het verloop van de les – leren

Leerkrachten moeten het leren zien door de ogen van hun leerlingen.

Bij het leren hebben leerlingen goede strategieën nodig. Er zijn meerdere leerstrategieën die erg effectief zijn, zoals doelen stellen, zelfmonitoren, concentratie en doelbewust oefenen. Enkele andere strategieën met een bovengemiddeld effect:

Strategie:	Voorbeeld:	Effectgrootte
Ordenen en aanpassen	Opzet van een werkstuk maken	0.85
Gevolgen bepalen	Een leuke beloning bedenken	0.70
Zelfinstructie en zelfevaluatie	Stappen verwoorden	0.62
Hulp zoeken bij een klasgenoot	Samen leren	0.60
Notulen bijwerken	Aantekeningen maken	0.59

Het verloop van de les – feedback

Realiseer je dat de meeste feedback die de leerling krijgt, van de medeleerling komt. En dat die in veel gevallen fout is.

Feedback is een krachtig middel, als het goed gebruikt wordt. Drie belangrijke feedbackvragen zijn:

- Waar ga ik heen? Wat zijn mijn doelen?
- Hoe sta ik ervoor? Welke vooruitgang is er?
- Wat is de volgende stap?

Veel feedback die de leerkracht geeft, ontvangt de leerling niet goed. Het is de kunst voor de leerkracht om feedback te geven die goed wordt ontvangen.

Het einde van de les

Bij het bekijken van de impact van de leerkracht en de les gaat het niet enkel om de effectiviteit, maar ook om de efficiency. De effectgrootte kun je meten aan de hand van Appendix E.

Deel 3. Denkkaders

De manier waarop we denken heeft krachtige impact op de school. John Hattie beschrijft dat het goed is als leerkrachten en schoolleiders denken vanuit de volgende acht denkkaders:

- Denkkader 1: Wij zijn ervan overtuigd dat onze fundamentele taak is het effect van onze manier van lesgeven te evalueren aan de hand van het leren en de vorderingen van leerlingen.
- Denkkader 2: Wij vinden dat de successen en tegenvallers bij het leren van de leerlingen voortkomen uit wat wij als leraren deden of niet deden. Wij zijn de change agents.
- Denkkader 3: Wij willen het meer hebben over het leren dan over het onderwijzen.
- Denkkader 4: Wij zien toetsuitslagen en andere metingen als feedback over de impact die wij hebben.

- Denkkader 5: Wij zijn vooral in dialoog, niet zozeer in monoloog.
- Denkkader 6: Wij houden van uitdaging en geven niet op om 'ons best te doen'.
- Denkkader 7: Wij zijn ervan overtuigd dat het onze rol is om positieve relaties te ontwikkelen binnen de groep en binnen het lerarenteam.
- Denkkader 8: Wij willen dat iedereen ingewijd is in het onderwijsjargon.

Dit zijn kernbegrippen waar een school zich op moet richten, als hij een veel impact wil hebben op het leren van alle leerlingen. De manier van denken maakt het verschil.

Tot slot

Elk hoofdstuk sluit af met een serie oefeningen. *Leren zichtbaar maken* bevat ook zes Appendices. Twee daarvan zijn gratis te downloaden op de website van [Bazalt](#).

In *Leren zichtbaar maken* staat zoveel interessante, zinvolle informatie dat het bijna onmogelijk is om het goed samen te vatten. Ik zou zeggen: lees het zelf!

Leren zichtbaar maken is aan te bevelen voor elke schoolleider, leerkracht of PABO-student die een evidence based antwoord wil op de vraag: Hoe kunnen we de prestaties op school verbeteren?

N.a.v. John Hattie, *Leren zichtbaar maken*, Bazalt Educatieve uitgaven 2013, 320 blz., ISBN 978 94 6118 173 2, € 54,00. Het boek is te bestellen bij [Bazalt](#).